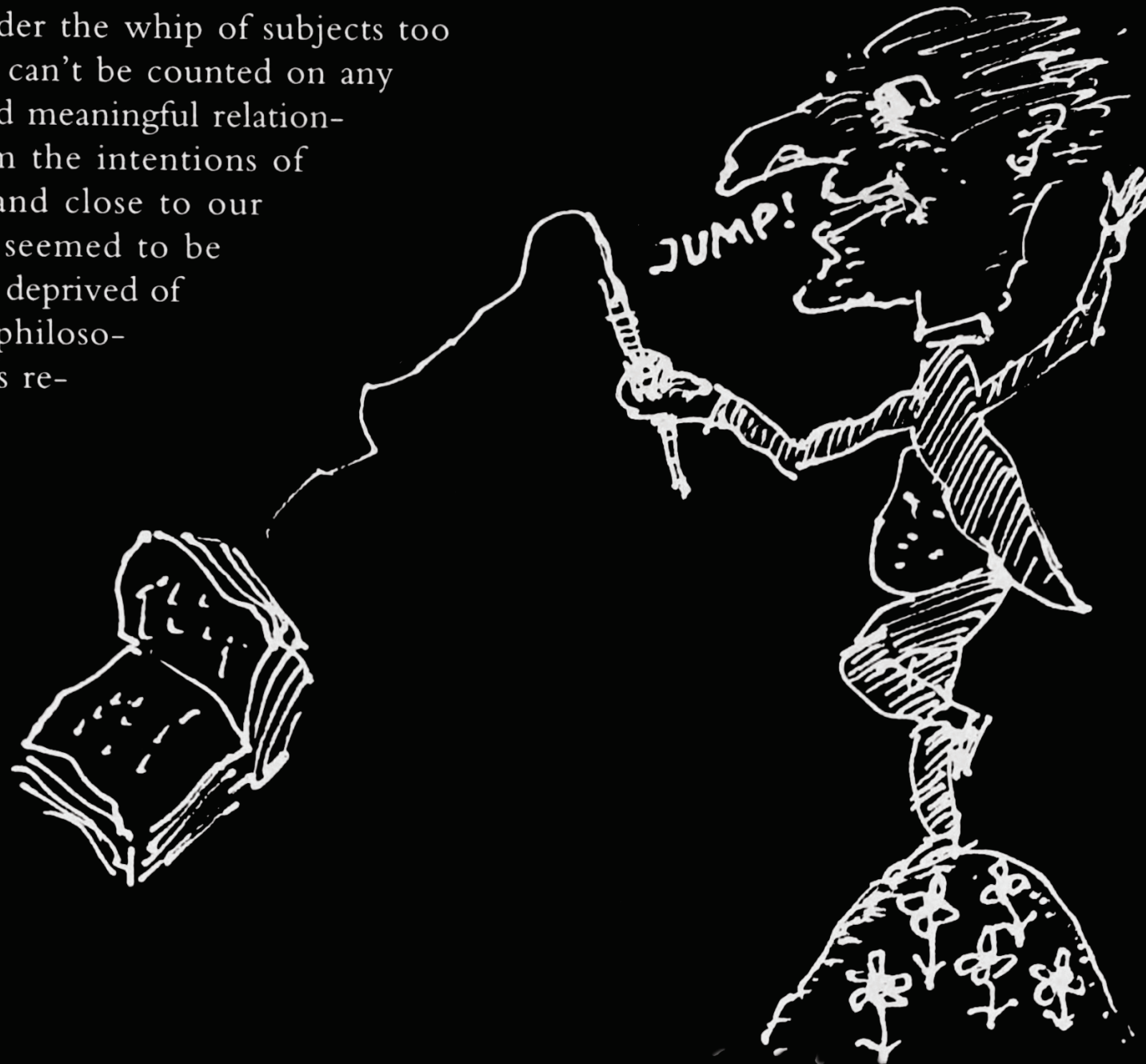

DE KOFFER EN HET KISTJE

Objects have been performing under the whip of subjects too long and are now disobedient and can't be counted on any longer. They avoid real contact and meaningful relationships and divorce themselves from the intentions of subjects. They used to be good and close to our hearts. They almost liked us and seemed to be grateful for our attention, but were deprived of their dignity by the throw-away philosophy, which resulted in the object's revenge: garbage.

Een pagina uit Peter Schumanns geïllustreerde essay "What, At The End of This Century, Is The Situation of Puppets and Performing Objects?", gevonden in Puppets, Masks, and Performing Objects (ed.: John Bell, 2002), dat aan mij werd uitgeleend toen ik bezig was met het ontwikkelen van een eerdere versie van dit script (Meeting of a Linden Tree, 2024) door Julika Bosch en Hannah Niemeier bij Sammlung Philara in Düsseldorf.

Dit personage was oorspronkelijk geschreven voor de pop Troetel. Troetel staat echter in de huidige slaapkamer van Agnes, die er elke dag van geniet. Om die reden is de pop niet uitgeleend aan het museum.

Alle personages zijn gebaseerd op personages die gespeeld werden door poppen van het Poppentheater Marag (1972 - 2018) in Oss.

PERSONAGES

OUDERDOM

Een *empath*; vriendelijk, zachtaardig, geduldig, wijs. Een allegorie op de ouderdom.

SJAREL VAN DE KRANT

Een man die uit een stapel kranten kwam. Pragmatisch. Heeft weinig geduld voor grappen, gedachte-experimenten of gefilosofeer.

KLEINE HEKS

Een 'popperig' meisje. Lief, ondeugend en avontuurlijk. Een sluwe kleine deugniet.

PAULTJE

Een buurjongen die altijd mee op stap wil. Nieuwsgierig en bezorgd. Hij is een nieuwe uitvoering van een oudere pop, en is zelf nog niet vaak bespeeld.

RIMPEL(TJE)

Een jonge, nieuwsgierige jongen vol energie en passie. Een getalenteerde vioolspeler, geliefd door vele vrienden.

met

HET KOOR

Een groep die samen zingt, of met anderen.

Rimpel is een pop van Poppentheater Marag in Oss, die in 2022 werd opgenomen in de collectiepresentatie van Museum Jan Cunen. Dit script werd geschreven voor poppen in de tentoonstelling Puppet Masters, die tentoongesteld worden in dezelfde entreehal waar Rimpel permanent tentoongesteld wordt.

IEDEREEN (behalve HET KOOR)
Rimpeltje! Rimpel! Rimpel! Riiiiimpeeelltjeeeee!!!

KLEINE HEKS
(gefrustreerd, bijna in tranen uitbarstend)
Hij gaat ons nooit horen!

PAULTJE
Hij is hier al een lange tijd... Misschien is hij vergeten hoe te spreken!

KLEINE HEKS
Oh, hoe graag ik zijn stemmetje weer zou willen horen...

OUDERDOM
We zouden Sjarels suggestie kunnen opvolgen en beginnen met wat complimenten. Misschien hoort hij ons dan. Sjarel?

SJAREL
Oké. (schraapt keel) Herinnert iemand behalve onze makers ons nog?

IEDEREEN (behalve PAULTJE + HET KOOR)
(tegelijktijd) Ja.

PAULTJE
Uhmmm...

SJAREL
En, wanneer zij zich ons herinneren, wat ontdekken ze dan in de toverbeelden van onze levendigheid?

IEDEREEN (behalve PAULTJE + HET KOOR)
Ze zullen grote mogelijkheden van denken en actie zien.

PAULTJE
Maar wat als we nooit meer "gelevendigd" worden?

OUDERDOM
Paultje, hebben we dit niet al eerder besproken?

PAULTJE
Sorry... Ik denk dat ik gewoon... een beetje geruststelling nodig heb...

KLEINE HEKS
Je verspilt onze tijd! We proberen Rimpeltjes aandacht te trekken!

Deze woorden zijn een vertaling van een geleende zin uit pagina vier van het hoofdstuk "Entertainment, Spectacle, Crime: Puppetry in the Year 2000" in John Bell's boek Puppets, Masks, and Performing Objects.

PAULTJE
Ik weet het, ik weet het. Ik wil hem ook graag weer zien. Maar ik blijf er maar over nadenken... wat als we nooit meer "gelevendigd" worden? We zijn net de koffer uit, na jaren. Zal iemand nog mogelijkheden van denken en actie in ons zien?

KLEINE HEKS
Is "gelevendigd" überhaupt een woord?

OUDERDOM
Niet zo brutaal tegen hem doen, je weet wat hij bedoelt. (in antwoord op PAULTJE) Als we niet "gelevendigd" worden, betekent dat dat onze individualiteit nog niet ontdekt is. In dat geval, zijn we aangewezen als object. En, wanneer...

KLEINE HEKS
(onderbrekend, sarcastisch) En als we nooit "gelevendigd" werden, zou onze waarde gedaald zijn op de markt. Net als jij, Paultje! Jij bent waarschijnlijk best goedkoop – ik zag deze uitvoering van jou nog nooit op het podium!

PAULTJE
(onzeker) Nou... niet ik... maar de oude Paultje ben ik nog steeds...

KLEINE HEKS
Precies, ik zag alleen de oude jou. Kleren die net anders zijn, ander haar. Dat is dus niet hetzelfde. Kijk nu eens naar je kleren, ze zijn amper gedragen! Je weet wat ze zeggen: "Het masker moet gedanst hebben!" Ja toch Rimpeltje!

OUDERDOM
(gaat verder) Verdergaand op wat ik zei: En, wanneer onze individualiteit wel ontdekt is – wat betekent dat deze "gelevendigd" is – en we daarna weer in de koffer belanden, dan wachten we op het moment dat we opnieuw "gelevendigd" worden. Onder zulke omstandigheden, zijn we wederom aangewezen als object.

SJAREL
(nostalgisch) Oooh, ja. Pensioen. De kofferdagjes. Gezellig. Herinner je je dit liedje, Rimpeltje?

(zingend) Koffer, donker dag of nacht...

In een gesprek met kunstenaar Ada Patterson in 2024, introduceerde ze de koloniale uitdrukking "Het masker moet gedanst hebben" (Il faut que le masque ait dansé) die zijn origine vindt in het koloniale waardesysteem rond performance artefacten, die geplunderd en gestolen werden van andere culturen. Als de maskers gebruikt waren in uitvoeringen in het land van herkomst, steeg hun waarde op de koloniale markt. Patterson legde uit, "Ik zie het anders... ja, het masker moet gedanst hebben, en dan wordt het niet verkocht, wordt het niet getoond, wordt het niet geëtaleerd; het moet simpelweg blijven dansen óf helemaal niet dansen. Voor mij is dat het verschil wanneer ik kijk naar dit waardesysteem. Het is de dans die belangrijk is." Ada's praktijk houdt zich ten dele bezig met het ontwikkelen van personages via kostuums.

I EDEREEN

(zingend) Binnen of buiten,
jij en ik
Jaren met ons, tijd met ons,
Altijd fijn,
Alles is liefde!

OUDERDOM

Inderdaad!

I EDEREEN

Inderdaad!

KLEINE HEKS

Pffft. Kofferdagjes! Het waren eerder kistdagjes.

SJAREL

Je zou dankbaar moeten zijn dat je hier bent, veilig en onbewogen! Zou je nog steeds langzaam door motten opgevroten worden. Kijk naar Rimpel. Kijk naar zijn schoenen! Kun je geloven dat die bijna 50 jaar oud zijn?!

OUDERDOM

Misschien zit ze wel op het goede spoor.

KLEINE HEKS

(haalt diep adem voor een belangrijke mededeling) Ik verwerp de definitie van een object als iets zonder autonomie! De aanduiding "object" bestaat alleen omdat iemand anders zo misleidend is dat hij zichzelf als subject beschouwt. Subjecten zitten vast in een onnozele religie van categorieën. Ze hebben een giftige arrogantie ontwikkeld, die hen in staat stelt dingen als "objecten" te bestempelen. Hun macht is waanzinnig. Wat voor individualiteit bestaat er in de gevangenis van het subject? Verstrikt in hun concurrerende taxonomische systemen, alsmaar aan het categoriseren en her-categoriseren en dat een zinvol leven noemen... Dwazen!

OUDERDOM

Het is waar. Iets een naam geven die nooit verandert, creëert een zekere schijnmacht.

PAULTJE

Nou... Ik ben trots op mijn naam...

OUDERDOM

Dat moet je ook zijn! Het is een naam die mensen herkennen.

I EDEREEN

(zingend) "Paultjee is heel erg klein... hij loopt met kleine stapjes en eet kleine hapjes..."

OUDERDOM

En luister naar je stem, Paultje. Bijna zoals die was voordat we de koffer in gingen.

KLEINE HEKS

Och, vlei hem niet. Geef het toe, we klinken allemaal vreemd. Rimpel, wat vind jij ervan? Klinken we niet allemaal een beetje vreemd?

(stille)

SJAREL

Ik denk niet dat hij gaat reageren. Paultje, het is niet alleen jouw naam. Iemand anders had die al voordat jij überhaupt gemaakt was!

KLEINE HEKS

Haha! Zie je wel! Toch niet zo bijzonder!
Hahaha, wat vind je daar nou van Rimpeltje?

(stille)

PAULTJE

Het doet er niet toe! Wat telt, is dat ik als Paultje ben gemaakt! Margriet en Agnes hebben me gemaakt, vanaf het begin; zelfs voordat ik een hoofd had, voordat ik deze kleren had! Ik heb de rol van Paultje overgenomen van iemand anders die de baan vóór mij had. Ik ben niet maar één Paultje; ik ben een heel Paultje-universum!

SJAREL

Tjongejongejonge, nu klink je een beetje gestoord.

PAULTJE

Het is waar! Ik ben niet enkel mezelf, maar een idee gecreëerd door velen! (*denkt na*) Het doet me denken aan iets dat Rimpeltje deed. Weet je nog toen hij zijn eigen poppenshow probeerde te maken?

KLEINE HEKS

(spottend) Ha! Weet je nog, Rimpeltje! "Ik wil mezelf spelen" zei je. Margriet antwoordde, "Je doet het voor het publiek!" En jij zei, "Nee, geen publiek." Je dacht dat je het beter kon!

(stilte)

Rimpeltje?

KLEINE HEKS

Misschien moet je dat eens aan Djuma’s olifant vragen. Hij is ooit gearresteerd enkel en alleen omdat hij poepte! Weet je nog, Rimpeltje!

SJAREL

(klagend) Geef het toch op!

PAULTJE

Dus je zegt dat onze levendigheid bescherming kan bieden. We kunnen onze makers beschermen. Soms ten gunste van onszelf, soms ten koste van onszelf.

KLEINE HEKS

We kunnen invallen voor mensen die anders de baan niet zouden krijgen! Verschuil je maar achter ons, zo’n soort deal.

SJAREL

Het gaat niet zozeer over verschuilen, maar meer over het verschaffen van macht. We laten ze regels buigen die ze in hun eigen leven nooit zouden durven buigen.

KLEINE HEKS

Weet je nog wat er over ons in de krant stond, Sjarel?

SJAREL

(vol trots) Oh ja! “Marag maakt angst en dood toegankelijk voor kind”.

OUDERDOM

We maken het veilig om gezien te worden.

PAULTJE

En wanneer we niet “gelevendigd” zijn?

SJAREL

Sommigen zeggen dat we permanent te ruste gelegd moeten worden, buiten het zicht van subjecten, om het toveren te conserveren.

OUDERDOM

Dat idee kan mensen die bang zijn voor tijdverspilling angst inboezemen.

KLEINE HEKS

En dat lijkt tegenwoordig voor iedereen zo te zijn! Er is zoveel veranderd sinds we voor het eerst die koffer in gingen...

Nadia Ihjeij beschrijft haar poppenspel als een praktijk waarbinnen ze toegang krijgt tot delen van haar eigen persoonlijkheid waar ze zonder hun aanwezigheid geen toegang tot zou hebben.

Van een krantenkop die te zien was in een film over Theater Marag van Hans van Hest en Jo Verbruggen in 2011.

Als student leerde Nadia Ihjeij dat poppen nooit voor het oog van een live publiek opgeborgen mochten worden. Dit zou “de magie doden” omdat de pop dan op een respectloze manier anoniem zou worden gemaakt. Ihjeij werd getraïnd om zichzelf als poppenspeler te exposeren op het podium, wat betekent dat ze als poppenspeler altijd zichtbaar is terwijl de pop bespeeld wordt; deze praktijk is afhankelijk van een bepaalde magie, om de pop de focus van de aandacht van het publiek te laten blijven.

In een gesprek met kunstenaar Aram Lee in 2024, tijdens een beschrijving van haar performance Holding Poison in het Tropenmuseum (Amsterdam, 2023), legt ze uit: “conserveren is niet hetzelfde als zorgzaam zijn; iets conserveren betekent niet dat je erom geeft.” Ze schreef deze woorden ook in de context van haar onderzoek naar de manieren waarop de chemische stof DDT tot begin jaren negentig in westerse musea werd gebruikt om nieuwe objecten voor hun collecties mee te ontsmetten - met name objecten afkomstig uit klimaten buiten West-Europa. De aanwezigheid van deze chemische stof vereist speciale veiligheidskleding en -behuizing voor het hanteren en tentoonstellen van de behandelde objecten, en maakt de restitutie van deze nu giftige artefacten aan de landen van herkomst vaak vrijwel onmogelijk.

Voor hun tentoonstelling in Musuem Jan Cunen, werden deze poppen in een zuurstofloze quarantaine geplaatst in het Kröller-Möller Museum in Otterlo.

PAULTJE

Voor altijd vergeten worden, alleen om toveren te behouden... Dat klinkt als het vagevuur... Vergaan, vergeten worden... weer in niets veranderen...

KLEINE HEKS

Nou, er is altijd nog een ander mogelijk scenario... Dat nu ons leven lijkt te zijn! We zijn uit onze koffer bevrijd, en moeten vervolgens extra werk doen, met vreemde stemmen, om de consumptie in stand te houden die jouw zelfbehoud rechtvaardigt! We hebben de kans gekregen om een totaal object te worden, voor het plezier van de subjecten die ons categoriseren, en voor de continuatie van hun economie!

SJAREL

Daar gaan we weer...

PAULTJE

Ik vind het fijn om gewaardeerd te worden! Het vergt niet zoveel werk om simpelweg... hier te zijn...

SJAREL

Wacht eens even. Denk hier eens over na! Geconserveerd worden is niet hetzelfde als verzorgd worden; je zou giftig en onaanraakbaar kunnen worden, gesteriliseerd en bewegingloos, en niet in staat zijn om te reizen vanwege de delicate condities die je vereist...

PAULTJE

Maar we werden niet chemisch behandeld! We zaten gewoon een paar maanden in een kamer zonder lucht. Het viel best mee! Ik voel me nog steeds heel sterk!

KLEINE HEKS

Nooit mogen rotten, transformeren, ontbinden... Hoe voelt dat, Rimpeltje? Vertel het ons!

PAULTJE

(geschokt) Maar waarom zouden we dat willen!?

OUDERDOM

Sommige mensen geloven dat het vermogen om te sterven het bewijs van het ware leven is. Anders zou je vast zitten in een soort...

SJAREL

Vagevuur! Zo noemen ze het.

Pansee Atta beschrijft de westerse museale traditie van het tentoonstellen van menselijke resten uit het Oude Egypte als een indicatie van de dissonantie tussen de westerse en Egyptische maatschappelijke beschouwing van menselijke resten. Ze beschrijft sarcofagen, waarop inscripties staan over de intentie van de te rust gelegde persoon om ongestoord te blijven, en hoe vertalingen van deze inscripties in musea worden tentoongesteld naast de uitgepakte overblijfselen, zonder enige kritiek op deze methode, en in de naam van pedagogische studie. Ze noemt deze veel-eisendheid van de instelling naar de menselijke resten een vorm van “extra werk” na de dood.

Geleend van de eerste pagina van John Bells hoofdstuk “Entertainment, Spectacle, Crime: Puppetry in the Year 2000” uit zijn boek Puppets, Masks, and Performing Objects.

Op een schoolbord aan de muur achter Nadia Ihjeij tijdens een Zoom-vergadering in september 2024 staat: It is safe to be seen.

Deze zin is oorspronkelijk geschreven voor Momo, een personage uit een verhaal van Michael Ende. Momo heeft de gave om te luisteren en anderen te helpen hun gevoelens te uiten. Ze is ook ongevoelig voor tijd, en voor de angst om tijd te verspillen.

OUDERDOM

Wacht eens even. Er is een andere manier om hier over na te denken.

PAULTJE

(opgelucht) Is dat zo?

SJAREL

Ik ben al dat denken zat...

OUDERDOM

Ja. Denk eens aan de reden waarom we eigenlijk in de koffers in de zaal werden gestopt. Liefde! Vanwege liefde!

KLEINE HEKS

Dat is waar! Ze hebben zelfs geboortekaartjes voor ons gemaakt. Weet je nog, Rimpeltje? Op die van jou stond 1976! Ouwe lul!

(stilte)

Mensen zullen ons herkennen! Onze schitterende ogen, of onze geborduurde glimlach! Misschien niet onze stemmen... maar... ze snappen het vast wel!

PAULTJE

Zelfs als ik nooit meer bespeeld word, verdien ik een hiernamaals! We verdienen een nagedachtenis...

SJAREL

Ik ben persoonlijk niet bang voor de dood, maar ik ben wel bang voor de bezorgdheid over de dood. Iedereen maakt zich zoveel zorgen... Wat is er zo erg aan om gebruikt en vervolgen te ruste gelegd te worden?

PAULTJE

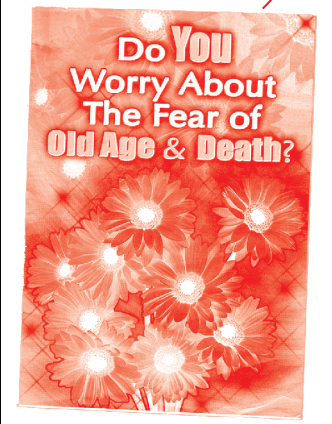
(afdwalend) Omdat dat... het einde is van.. een verspilling van... tijd...

OUDERDOM

Paultje, tijd werkt op een manier die geen interventie nodig heeft. Herinneringen zijn gedeeld. Ze verdwijnen nooit, omdat ze worden doorgegeven via mensen, via verhalen. Misschien transformeren ze, maar je kunt er zeker van zijn dat we een grote indruk hebben achtergelaten. Wanneer we met rust gelaten worden, is er de veronderstelling dat dingen zullen vergaan; maar soms is met rust gelaten worden nodig om later weer te verrijzen.

In een video uit het Stadsarchief van Oss spreken Margriet Pullens en Agnes Huygen op het podium over hun eerste poppen, samen met Rimpeltje (die gespeeld wordt door Agnes).

Op een dag in 2024, vond ik op de grond een pamflet van een christelijke kerk in Rotterdam. Op de voorkant stond de vraag: "Maakt u zich zorgen over de angst voor ouderdom en de dood?"

Pansee Ata stelt: "Blijven natuurlijke grondstoffen in de grond, die niet door industrie worden gebruikt, niet op hun eigen manier gepreserveerd? Wanneer ze met rust worden gelaten, wordt ervan uitgegaan dat ze gewoonweg zullen vergaan, maar ik denk dat het in sommige gevallen juist nodig is om ze met rust te laten. Er niet op aan te dringen dat ze zo snel mogelijk volledig geconsumeerd worden - dat is juist wat het mogelijk maakt ze te preserven."

SJAREL

(op zakelijke toon) Het hoort bij onze cultuur dat we dingen materialiseren om ze te herinneren. Maar je zou kunnen argumenteren dat, in het proces van materialisatie en reservatie, het moment al vergeten is - de dood is al ingetreden. Het creëert een onmiddellijk verleden. Ik geniet liever van de regenbuien, totdat ik weer in pulp verander!

PAULTJE

Toch ben ik blij om hier te zijn. Om Rimpeltje te zien.

KLEINE HEKS

Hoor je dat, Rimpeltje? We zijn zo blij je te zien!

PAULTJE

Zelfs als hij niet reageert...

OUDERDOM

Een herinnering is een overblijfsel van een intentie. En dat zijn wij ook. We creëren illusies die onze individuele waarschijnlijkheid te boven gaan. We vervullen vele rollen, kunnen vele stemmen aannemen.

PAULTJE

Dat is waar. Ik heb mijn stem nog nooit zo horen klinken...

KLEINE HEKS

Ha! Je klinkt wel een beetje Amerikaans!

SJAREL

We klinken allemaal vreemd!

KLEINE HEKS

Hoe we ook klinken en waar we ook zijn, we volgen het pad van poëtische degradatie, geleidelijke perversie en vergetelheid! Volg je me, Rimpeltje? Rimpeltje, volg je me nog!? Kom op allemaal, help me nou om de aandacht van Rimpel te krijgen!

IEIEREEN (behalve HET KOOR)

Rimpeltje! Rimpel! Rimpel! Riiiiimpeeeelltjeeeee!!!

[LOOP]

Deze woorden zijn geleend van Pyotr Bovatyrevs "Czech Puppet Theatre and Russian Folk Theatre" uit het boek Puppets, Masks, and Performing Objects. In Nederlandse vertaling: "de geschiedenis van folklore wordt door onderzoekers beschouwd als een geschiedenis van poëtische degradatie, geleidelijke perversie, en vergetelheid."

Ik (Lili Huston-Herterich) vertolkte de stem van Paultje. Als ik Nederlands spreek, heb ik een sterk Amerikaans accent.

Still uit een film van Hans van Hest en Jo Verbruggen uit 2011 over Poppentheater Marag.

De Koffer en Het Kistje werd in opdracht van Museum Jan Cunen gemaakt ter gelegenheid van de tentoonstelling *Puppet Masters* (14 september 2025 – 25 januari 2026). Het script is gebaseerd op een kunstwerk uit 2024 genaamd **Meeting of a Linden Tree / Ein Lindentreffen**, dat voor het eerst werd tentoongesteld als lichtinstallatie met bestaande poppen van het Düsseldorf Marionettentheater bij Sammlung Philara in Düsseldorf, Duitsland.

POPPE

MARGRIET PULLENS & AGNES HUYGEN,
POPPENTHEATER MARAG

STEMACTEURS

MEREL VAN DEN NIEUWENHOF
HERMAN TIBOSCH
JACK VAN LIESHOUT
LILI HUSTON-HERTERICH

SCRIPT

LILI HUSTON-HERTERICH

SCRIPTVERTALING

DAGMAR BOSMA

Dagmar vertaalde het originele Engelse script naar het Nederlands en leverde daarbij hun onnavolgbare vaardigheid met woorden.

GELUIDSBEWERKING

LILI HUSTON-HERTERICH

ONDERZOEKSCONSULTATIE

EVELIENE PULLENS
PANSEE ATTA
NADIA IHJEIJ
ARAM LEE
ADA M. PATTERSON

Voor haar buitengewone ondersteuning gedurende de gehele productie van dit werk, haar enthousiasme en haar vertrouwen in mijn proces.

BEDANKT

MEREL VAN DEN NIEUWENHOF
KEES REEDIJK
JULIKA BOSCH
HANNAH NIEMEIER
LAURENS VAN DAM
MARCO VAN DEN HAM
MARIANA ABOIM

Voor het aanwakkeren van ons gezamenlijke poppenspelvuur met het onderzoeksmateriaal dat werd gebruikt in de eerste versie van dit script.

Voor zijn begeleiding bij het bouwen en programmeren van een verlichtingsysteem.

Voor hun ondersteuning bij de installatie en voorbereiding.

Voor haar voortdurende steun en liefde.

IN OPDRACHT VAN

MUSEUM JAN CUNEN

